

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

1 Juin 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 298

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cığaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

1 Haziran 1930

Siyasî ve ictimai hayat, ancak sulh ve uyuma vasıtasile mümkün olduğundan i'tilâf napezirlik usullerin en tehlikelisisidir.

La alatta'yin bir hükûmet daima muhasım kuvvetlerle muhatdır. Meharet, uğraşmaya mecbur olmamak için, bu kuvvetlere bir veche, bir istikamet vermektedir.

Bir hasmin ictihadları hakkında hakkaniyet ve insaf ile hüküm vermek politikada heman heman gayrı mümkündür.

Devlet adamları, nutuklarında akli mantık istimal ettiklerine iyi ediyorlar, fakat asla unutmamalıdır ki ekvami ekseriya sevk ve

Millî istiklâl için mücadelden sonra Malî istiklâl için mücadele [1]

4

Bizden mühim miktarda ihracat mahsolu alan ecnebi ticaret evlerinin **İzmir**, **Adana** gibi ihracat mahsoluna malik şehirlerimizde ajanları vardır. Mal vapura konmadan evvel, meselâ Newyork'daki alıcı, malın evsafı hakkında ajanından mükemmel ve mufassal rapor alır mal Newyorka vasıl olduğu vakit, ahlakiyet dairesinde ve istenilen evsofda değilse vapur mal ile geldiği yere avdet eder ve bir kerre itimad sarsıldıktan sonra kolay kolay düzelmez. Mu'teber tacirlerimizden öğrendigime göre **İtalya** da, bir türk yumurta taciri hakkında her nasılsa biraz itimad sarılmış; şimdi bizden almakda tereddüd ettikleri yumurtalarımızı **Yunan** tacirlerinden alıyorlar; yumurta aynı yumurta, veren el başka el. Yunan yumurta tacirleri bizden yumurtaları alıyor, tasnif ediyor ve Yunan yumurtası diye İtalyaya bizim yumurtalarımızı satıyorlarmış.

Buna can sıkılmamak mümkün değil. Bir tacirin dürüst hareket etmemiş olması memlekete bazen böyle milyonlarla ziyan açar. İhracat mes'esi uzun, derin bir tedkik ve mülâhaza mevzuudur. Her kes yalnız maddî ihracat ile değil ma'nevî, fikrî, harsî ihracat ile de meşgul oluyor. Yüksek maliye ve bankalar mecmuası

[1] 10 Nisan 1930'da **İstanbul Türk Ocağı**nda İctihad sahibi tarafından verilen konferansın maba'd ve hitamî. İlk kısımlar 294, 296, 297 inci **İctihad**larda.

idare eden, kitapların mantıklarına yabancı olan ihtiraslar, itikadlar, menfaatlardır.

Siyasî bir tehdid şükûhunu muhafaza etmek için mevkii icraya konması anını mümkün olduğu kadar çok te'cil etmelidir. [*]

Zaman kuvvetli hükûmetlere daima yardım eder, fakat zayıf hükûmetlere yardım ettiği nadirdir.

Kavmlerin zimamdar [Maitre] lerinin işleri, yalnız dirileri sevk ve idare etmekten ibaret değildir, ölümlerin fermanferma iradettirini de hesaba dahil etmeleri de muktezidir.

[*] Sultan Abdülhamid, daima Avrupa devletlerine karşı cihadi mukaddes ilânı tehdidinde bulunur fakat bu tehdidi kavlen ika' etmemek fetanetini gösterirdi.

AB. DJ.

olan **Exportateur Francais** nın 13 mart 1930 tarihli nushasında:

Nos campagnes pour la création d'un office de l'exportation intellectuelle yani

bir fikri ihracat idaresi ihdas etmek için mücadelelerimiz serînameli mekalesini okuduğum ve kendi vaz'iyetimizi düşündüğüm vakit mükêder oldum.

Malın temiz olması, kusursuz olması da kâfi değildir. Ucuza mal olmuş ve ucuza satılabilir olması da lâzımdır. Bu şartlar birleşince o malın sürümüne, dinî, ırkî hiçbir âmil mani' olamaz. Bir malın ucuza mal olması için de en mühim çare o malın çok miktarda çıkarılmasıdır. Meselâ günde onbin kilo buğday üğüten bir değirmenin umumî masrafı, günde yüzbin kilo buğday üğüten diğer bir değirmenin umumî masrafının onda birinden çok fazla olur. Ve bu fazlalık malın bahasını yükseltir, bu suretle küçük istihsalci büyük istihsalci kadar malını ucuz satamaz. Biz çok istihsal etmeliyiz, bize kâfi geldikten sonra çok fazla kalmalı ve bunu ihraç edebilmeliyiz. Kol mes'esi dikenli ve mu'azzam bir meseledir ki istihsale sıkı sıkıya bağlıdır. Kol mes'esi köy ve köylü mes'esidir; hükûmeti cümhuriyemiz bir köy kanunu hazırlamıştır. Çok faydelidir ve köylerimizi mezarlık halinden kurtaracak maddeleri muhtevidir.

Biz şehirli, üzeri çiçek veya meyva dolu dilber ağaçlar olabiliriz; fakat üzerimizdeki bu yeşil yaprakları, meyvaları veya çiçekleri yapan nusğun toprak ve çamurlara dalan ince ve siyah göklerden geldiğini düşünmeliyiz. **Köyler şehirlerin gökleridir.** Köyleri hürmet ve muhabbetle görmemek bir ağacın topraklar içindeki

köklerini istihkâr etmesine benzer. Köyün ve köylünün ne demek olduğunu anlamak için Avrupanın büyük memleketlerine gitmeye hacet yok; Bulgaristan köylerini görmek yetişir. Bulgar köylülerinin bin kooperatif şirketi vardır. Yeni ziraat ve senayiî ziraiye usullerini köylülere talim için seyyar ve otobüslerle dolaşır sinemaları vardır. Her yirmi evli köyün bir küçük hastahanesi ve bir tabibi bulunmak mecburidir. Bizde İstanbulun yanı başında Değirmen Dere de karnı bir kudurmuş öküzün boynuzile deşilen bir köylü bağırsakları dışarı dökülmüş olarak (izmit) e götürülüyor ve bittabi yolda ölüyor. Bunu geçen sene Değirmen Derede bir köşkü olan Ahmet İhsan Bey (Serveti fûnun) da yazdı ve bu fıkrayı ben de aynen (İctihad'a) nakl ve dercetmişdim.

Cumhuriyyet Gazetesinin 7 Şubat 1930 tarihli nushasında şu satırları okumuşum :

Bir facia

«*Doktorsuzluktan hamile bir kadın öldü*»

İstanbulun yakınındaki nahiyelerden Strançada bir facia olmuştur. Bu facia, köylerdeki sıhhi teşkilâtımızın noksanlığı itibarile de şayani dikkattir.

Stranca nahiyesinin Altın köyünden Âdem Hasanın karısı hamile kalmış. Son günlerde kadının birdenbire sancısı tutmuş, ebe aramışlar, bulamamışlar. Sancı kadını sıkıştırmış ve vaz'ı haml alâmi baş göstermiştir. Hatta çocuğun kolları dışarıya çıkmak ve vücudü rahimde kalmak suretile feci' bir vaziyet hasıl olmuş.

Kadının ızdırab ve feryadına komşular da yetişerek bir çare aramışlar ve Çerkes köyüne telefon etmişlerdir. Oradaki Doktor köye gelebileceğini, gelse de vilâdiye Doktoru olmadığının için bir şey yapamıyacağını söylemiş! Zavvalı kadının feryadı ve ızdırabı artınca, kendisini o vaziyette arabaya

bindirerek İstanbulla göndermeğe karar vermişler. Bittabi' gelirken kadıncağız arabanın içinde vesaitsizliğin kurbanı olarak vefat etmiş ve ailesile köy halkını dilhun etmiştir. Şu facia pek çirkin ve gayri insanîdir. İstanbulun yanı başında bir kadının vaz'ı hamledemiyerek ölmesi ne demektir! ».

Son günlerde **Sultaniyye** Kazasından aldığımız bir mektubda burada bu gün hiç bir tabib bulunmadığı ve bu yüzden bir çok ızdırab ve acı görüldüğü yazılmaktadır.

Bizim mahrum ve perişan vaz'iyetimizden mes'ul, bu veya şu zat ve ya idare değil, bütün bir tarih beş asırlık bir tarih mes'uldur.

Yıkılması asırlarca devam etmiş olan bir bün yanyanın yapılması sekiz on senede mümkün olmaz milletlerin medenî hayatları ağaçların hayatlarına benzer: bu sene dikilen bir fidanı. sene nihayetinde on senelik ağaç yapmak

ŞA'İRİN HACCI

Biz kâ'beye sermesti muhabbet gideriz,
Bir salteneti camî'a vu derbederiz;
Bin rabita'i kak bizi halka bağlar:
İncinmeyi, inciltmeye tercih ederiz.

16 Mai 1918 AB. D.J.

hiçbir faninin hat-
ta bizzat tabiatın
yedi iktidarında
değildir. Lâzım
olan başlamakdır
ve başlanmışdır..
Zi sükûh pişvamız
selâmet ve izzet
yolumuzdaki ma-
nî'leri atmıştır.

Müreffeh, mes'ud, mütezayid, kuvvetli, heybetli, büyük devletlerin yürüdükleri yol gizli değildir. Onları refah ve saadete çıkarmış olana yolları takib etmekden başka yapılacak bir şey yoktur. Necat âmillerinin cümlesini kendisinde teksif eden bir âmil vardır ki o da sevgidir: Hasbî vatan sevgisi. Zengin, zinde, mes'ud, heybetli, kuvvetli, hür, herkese hürmet hissi ilka edici vatanda larla meskûn bir vatan ihya ve idame etmek için muktazi her kuvveti vatan sevgisi bize vermeye kadirdir. Haddi zatında sevmek bir yükselme ve güzelleşmedir. Sevginin timsali bence güneşdir ve sevgiye timsal olmağa layık ancak güneş vardır. Victor Hugo **S'il n'y'avait quelqu'un qui aime, le soleil s'éteindrait** dediği vakit belki bu timsaliyeti murad etmiştir. Cihana ne at ve hayat veren odur, her şeyi verir mukabilinde hiç birşey beklemez ve istemez. Uzun sözüme nihayet veriyorum. Herşey için her şeyden evvel

Sesler

Sonu boşluğa varan ,
 Uçları bir ebedi matem gibi kararen
 Mezarlık servileri kımıldandı yerinden
 Dinledi yaslı kuşlar uzayan bir nefesle
 Ağır , ağır , baltalar inerken donuk sesle .
 Sükutu , zulmetleri salladı siyah taşlar ,
 Zulmetlerin içinde oynadı gizli başlar ...
 Sesler geldi derinden :

« Dur , dur aman mezarıcı dur !
 « Daltanı yukardan vur ,
 « Kıyma aman mezarıcı !
 « Hayatına doymadan gelen bir ruhe acı ... »
 Yaralanan selvinin sesi kesildi birden ,
 Yavaş , yavaş , damlalar sızdı siyah demirden ...
 « Harpı » ormanlarında inleşen ruhlar gibi,
 Akisler uzandıkça ürperdi yerin kalbi ...
 Mezarıcılar dinledi ölümün ülkesini ,
 Ölümlerden sonraki acıların sesini ...
 Bütün gölgeler sindi ,
 Hayaletler havada kanat açıp gezindi .
 Rengi solmuş gökleri , kararan ufukları ,
 Arandı şaşkın gökler uzanan boşlukları .
 « Dur , mezarıcı , dur !
 « Aman yukardan vur ... »
 Dinledi akisleri uzakdan siyah kuşlar ,
 Cevab verdi enginler , cevap verdi yokuşlar ,
 Ruhlar , ölmeyen ruhlar siyah dallara sindi ,
 Hayalatlar havada kanat acı gezindi ...
 Sonu boşluğa varan ,
 Uçları bir ebedi matem gibi kararan
 Mezarlık selvileri kanar yüreklerinden ...
 Asırların ardından yanan emellerile ,
 Günahkâr ellerimiz birleşir ellerile ,
 Ölümün son acısı , son zehri yine yanar ,
 Ruhlar , ölmeyen ruhlar gizli dallarda kanar .

17 mart 1930 : Salih Zeki

Yurd tehassuru

Mavigök sarayının bir siyah bulutunda ,
 Hayali dalgalanıp , parlayan güzel yurdum !
 Alaca karanlıklar neşreden sükûtunda ,
 Yakıcı bir hasretin buharında boguldum .

O boğucu ruyanın sıyrılınca ye'sinden ,
 Yeni bir kurtuluşun hulyasile canlandım !
 Saba perilerinden teselliler getiren ,
 Bahar rüzgârları nın neş'esile uyandım !

Cehennemler fışkırır: kavrulan varlığımdan ,
 Boralar , enînimle inliyen çalkantılar !
 Dünya , ruhumun çılgın uğultusundan tufan !..
 Her kaya kütlesini , bir dalgam yere çarpar !

Harabeler diyarı dizçökerek , yüz sürer :
 Hieranınla viran olan kalbimin mihrabına !
 Yaralı kumrular hep yaklaşıp sinegerer ,
 Pek yanık içduygumun mukaddes kitabına .

Ruhumu sarıp , yakan esrarlı bir tül gibi ,
 Matemli muhitimin gölgesile muhâtım ;
 Kalbi matem fışkıran mosmor kanlı gül gibi ;
 Nazarıma geldinmi ? yas kesilir hayatım !

Yıldırımlar taşıyan ellerim fırlatıyor :
 Hincımın alev renkli cehennem taşlarını !
 Azılı baykuşlar ki şimdi sana çatıyor ,
 Bir gün o taşlar , kırar topunu başlarını !

ve her şeyden ziyade güneş şiarında bir sevgi-
 ye mühtacız ve ırkımızın yüreğindeki ateş ,
 hafif bir kül tabakasile örtülmüş mukaddes
 ateş , bu sevgiyi ruhumuzda alevlendirmektedir .

AB. DJ.

Ankara : 15-5-930 Florinalı Nazım